

називати і показувати предмети у квартирах які відповідають на запитання Хто/що?, називати Кого/чого немає? у квартирі, називати хто/що живе на верхньому поверсі, на нижньому поверсі.

- Уяви, що це багатоквартирний будинок і у ньому є поверхи, покажи де верхній поверх, де нижній.
- Назви Хто/що живе на верхньому поверсі? (Сад, син, сода).
- Назви Хто/що живе на нижньому поверсі? (Під час називання дитина показує пальцем на картинку і говорить відповідь). (Сова, сук, сон).
- Назви. Кого/чого немає? (Логопед закриває квартиру папірцем). (Саду, сина, соди, сома, суму, супу, сови, сука, сну)
- Назвати слова, які запам'ятала (-ав). (Логопед закриває коректурну таблицю).

За результатами корекційної роботи з використання коректурних таблиць ми провели діагностику звуковимови у травні. Нами було встановлено, що кількість дітей у яких були сформовані фонематичні процеси на високому рівні у експериментальній групі зросла на 35% , тоді як у контрольній групі цей показник був нижчим на 15%. Дітей, які мали низький рівень розвитку фонематичних процесів, на контрольному етапі не виявлено, що свідчить про зниження показника не сформованості фонематичних процесів у обох групах. Кількість дітей з високим рівнем сформованості звуко-складової структури слів у експериментальній групі зросла на 80%, а у контрольній на 50%, дітей з низьким рівнем не було виявлено.

Висновки. Отже, можемо зробити висновок, що використання дидактичного засобу коректурні таблиці у корекційній логопедичній роботі має

ефективний вплив на формування фонематичних процесів та формування складової структури слів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Використання коректурних таблиць у дошкільній освіті. Київ, 2021.
2. Гавриш Н. Використання коректурних таблиць у роботі з дошкільниками. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2012. № 9. С. 34-44.
3. Конарева Н. Використання коректурних таблиць для розвитку зорово-просторового сприймання у дошкільників. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2022. № 7. С. 4-7.
4. Коректурні таблиці в роботі з дошкільниками. Київ, 2022.
5. Котова О. Вплив коректурних таблиць на розвиток дрібної моторики у дошкільників. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2022. № 8. С. 8-11.
6. Котова О. Використання коректурних таблиць для розвитку уваги у дошкільників. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2022. № 9. С. 12-15.

УДК 372.461:398,9

Альона СИЛКА

здобувач освіти ОС Магістр спеціальності

«Спеціальна освіта. Логопедія»

Катерина ЗЕЛІНСЬКА-ЛЮБЧЕНКО

кандидат педагогічних наук, доцент
СумДПУ імені А.С. Макаренка

МЕТОДИКА РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З МОВЛЕННЕВИМИ ПОРУШЕННЯМИ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ

У статті висвітлено методика розвитку зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями засобами українського фольклору в умовах закладу

дошкільної освіти. Подано результати експериментального дослідження.

Ключові слова: розвиток зв'язного мовлення, діти старшого дошкільного віку, загальний недорозвиток мовлення, фольклор.

The article highlights the method of developing coherent speech in older preschool children with speech disorders using Ukrainian folklore in the conditions of a preschool education institution. The results of an experimental study are presented.

Key words: development of coherent speech, children of older preschool age, general underdevelopment of speech, folklore.

Постановка проблеми. В останні роки дослідники галузі дошкільної освіти акцентують увагу на розвитку дітей у сфері зв'язного мовлення, що має величезне значення для гармонійного росту та формування особистості.

Сучасні наукові підходи підтверджують, що процес розвитку зв'язного мовлення проходить поступово, паралельно з розвитком мислення, і пов'язаний з розширенням діяльності дитини та різноманітністю форм спілкування з оточуючими. Саме тому основна складова дошкільної освіти спрямована на створення активної позиції дитини в процесі засвоєння мови. Особливо важливим є розвивати зв'язне мовлення у дітей із мовленнєвими порушеннями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему зв'язного мовлення розглядають у різних аспектах: у психологічному (С. Лисенко, І. Кукурудз, М. Мельник, Т. Гладка, О. Ковальова, М. Самойленко та ін.); педагогічному (О. Пономарьова, Г. Дубініна, М. Чернієнко, В. Кравченко, В. Онопрієнко, Н. Горбачова та ін.); лінгводидактичному (Л. Герасименко, В. Шевченко, О. Макаренко, Є. Григо-

ренко, Н. Полякова та ін.). Такі науковці як К. Бюлер, В. Штерн, Ж. Піаже та інші, великий внесок внесли у вивчення дитячого мислення та мовлення.

Питання використання українського фольклору для розвитку зв'язного мовлення у дітей дошкільного віку також привернуло увагу видатних дослідників, включаючи А. Богуш, В. Кононенко, Н. Лисенко, М. Стельмахович, Н. Гавриш, Г. Іваницька, Т. Котик, Н. Луцан, В. Мельничайка, Л. Симоненкова, М. Пентилюк, Н. Пешковська, Ю. Рібцун та інших.

Водночас, важливі дослідження проводяться й у сфері розвитку зв'язного мовлення дітей, які стикаються із мовленнєвими проблемами. Дослідники доводять ефективність використання національного фольклору у роботі з розвитку зв'язного мовлення дітей із зазначеними проблемами, що й зумовило вибір теми дослідження.

Мета статті – висвітлити особливості методики розвитку зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями засобами українського фольклору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Враховуючи результати аналізу літературних наукових джерел та з метою дослідження рівня сформованості зв'язного мовлення у дітей дошкільного віку нами був проведений педагогічний експеримент, який складався з трьох етапів: констатувального, формувального та контрольного.

Дослідження відбулося в дошкільному навчальному закладі (ясла-садок) №1 «Орлятко» у місті Конотоп, Сумська область, і тривало з 1 серпня 2023 року по 15 жовтня 2023 року. Участь у експерименті взяло 14 дітей старшого дошкільного віку із порушеннями мовлення III

рівня.

Для оцінки зв'язного мовлення дітей була використана авторська методика під назвою «Методика оцінювання мови та комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку», розроблена А. Богуш та співавторами. Ця методика включає в себе серію завдань для оцінювання зв'язного мовлення [3].

Оцінка виконання завдань проводилася на основі встановлених критеріїв і показників розвитку зв'язного мовлення у дітей дошкільного віку.

За результатами дослідження відзначається, що більшість дошкільнят мають середній рівень розвитку зв'язного мовлення. Труднощі виникали, перш за все, в здатності дошкільників утворювати речення і будувати логічні висловлювання. Часто діти використовували одні й ті ж слова, що свідчило про обмежений словник. Однак деякі успішно володіли аспектами звукового оформлення мовлення, такими як плавність, інтонаційна виразність та розповідь у помірному темпі, а також використовували слова з вираженням емоцій.

Проте відзначається, що 43% дітей демонструють низький рівень мовленнєвого розвитку, що вказує на необхідність подальшої роботи педагогів з дітьми старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення третього рівня.

Провівши аналіз багатьох джерел стосовно найефективніших методик розвитку зв'язного мовлення дитини дошкільного віку, ми прийшли до висновку, що метод навчання дітей монологічному та діалогічному мовленню займає провідне місце в ієрархії наукових підходів.

Враховуючи потребу в розвитку зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ III рівня, ми

розробили методику розвитку означених умінь засобами українського фольклору, яку апробували протягом півтора місяці (з 1 вересня по 15 жовтня 2023 року) на базі Конопського дошкільного навчального закладу (ясла-садок) №1 «Орлятко».

Оскільки за результатами констатувального експерименту не виявлено дітей із високим рівнем розвитку зв'язного мовлення, нами було прийнято рішення проводити заняття за методикою з усіма 14 дітьми із ЗНМ III рівня. Проте, щоб робота була ефективнішою, ми поділили дітей на підгрупи по 7 осіб.

За погодження із керівництвом закладу та батьками дітей, ми проводили додаткові заняття з розвитку зв'язного мовлення засобами українського фольклору в другу половину дня. Так, нами було проведено 38 занять (по 18 підгрупових занять). Заняття проводились 3 рази на тиждень. Тривалість кожного із занять 25-30 хвилин.

У структуру методики розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку із порушеннями мовлення засобами українського фольклору входили:

➤ Заняття з читання художніх творів (6 занять для кожної підгрупи), адже читання художніх творів українського фольклору сприяє розширенню словникового запасу дитини, розвитку її уяви та фантазії, а також сприяє формуванню навичок зв'язного мовлення. Після читання твору з дітьми обов'язково проводилась робота над прослуханим твором. Дітям ставилися запитання, чи зрозуміли вони зміст твору, хто був головним героєм твору, що він зробив, тощо. Часто у ході роботи ми не лише читали твір, а й демонстрували його

засобами лялькового театру.

- Заняття з навчання дітей розповіді та опису (6 занять для кожної підгрупи). Розповідь і опис є основними типами зв'язного мовлення. Розповідь і опис за мотивами українських народних казок, легенд, билин, пісень та інших творів фольклору сприяють розвитку цих навичок у дітей.
- Заняття з іграми та вправами (6 занять для кожної підгрупи). Ігри та вправи є ефективним способом активізації мовленнєвої діяльності дитини. Для розвитку зв'язного мовлення ми використовуємо такі ігри та вправи:
  - ✓ Розповідь за серією картинок.
  - ✓ Розповідь за опорними словами.
  - ✓ Складання казки за опорними схемами.
  - ✓ Опис предмета за опорними питаннями.
  - ✓ Розповідь про подію, яка відбулася в минулому.
  - ✓ Розповідь про подію, яка відбувається в майбутньому.
  - ✓ Опис тварини, рослини, предмета.

Використання українського фольклору для розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку має такі переваги:

- Українська народна творчість є цікавою та захоплюючою для дітей. Це сприяє їхній мотивації до мовленнєвої діяльності.
- Українська народна творчість містить у собі різноманітні мовні засоби, які сприяють розвитку зв'язного мовлення.
- Українська народна творчість сприяє формуванню у дітей позитивного ставлення до української мови та культури [6, с. 34].

Важливою умовою успішного розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами

українського фольклору є систематична робота [4]. Ця робота повинна проводитися в сім'ї та в дошкільному закладі.

Під час занять з дітьми ми активно використовували візуальні засоби, такі як іграшки, зображення та ілюстрації, що сприяли кращому запам'ятовуванню та розвитку різних аспектів дитячого розвитку, таких як увага, уява, спостережливість та когнітивні навички.

Один з основних методів, який ми використовували, було інсценування літературних творів. Для цього ми використовували ляльковий театр, або костюми для самих дітей (зазвичай маски із зображеннями героїв твору). Цей метод поєднує читання з візуальними та аудіальними враженнями і допомагає дітям краще розуміти сюжети та дії у творах. Починаючи як глядачі, діти з часом стали активними учасниками таких інсценувань, навіть формулюючи власні прості речення.

Ми також використовували дитячий фольклор, щоб вчити дітей виразним рухам та імітаційній активності. Наприклад, діти мали можливість демонструвати, як рухається різноманітні тварини, як грають на музичних інструментах та інше. Ці рухи сприяли полегшенню напруги, навчання мовленнєвих пауз та розвитку мовленнєвих навичок.

У нашій роботі ми використовували систему поетапних занять, ігор і вправ зі зростанням складності. Результатом цього підходу були позитивні емоції та підвищений настрій наших вихованців, які сприяли вивченню рідної мови, розвитку пам'яті, уяви та когнітивних функцій. Все це дало дітям можливість активно розвивати свою особистість через ігрову діяльність.

У ході роботи ми спиралися на опис предметів і іграшок, вчили дітей виділяти їх основні характеристики та особливості. Адже вправлення у описі іграшок і окремих явищ надає дошкільнятам необхідних навичок, які можна безпосередньо використовувати у навчальних процесах, зокрема, у дидактичних іграх та іграх-описах [2, с. 12].

Головна мета опису полягає у виділенні характерних ознак предметів, явищ та подій та їх поданні у словесній формі. Не менш важливо, щоб розповідь була логічною та послідовною, починаючи з найважливішої інформації і поступово додаючи менш суттєві деталі.

Під час початкового етапу заняття ми використовували загальну наочність, а пізніше переходили до індивідуальних роздаткових матеріалів. У таких випадках найбільш ефективними є невеликі за розміром іграшки однієї складності, які мають яскраві індивідуальні характеристики та демонструються у рухомому стані.

Також важливо вчити дітей переказу творів. Поняття «переказ» відображає усвідомлене усно-виразне відтворення літературного твору і є одним із видів монологу. Слід зазначити, що метод переказу є складною психологічною навичкою у розвитку мовлення дитини, який формується в поетапному навчальному процесі. Для володіння цим методом необхідно розвивати певний набір вмінь у дітей: уміння слухати та сприймати твір, розуміння змісту твору, запам'ятовування основних подій, розуміння загального змісту та конкретних деталей [1, с. 40].

Навчання методу переказу розпочинається після того, як діти вже здатні формулювати прості речення. У процесі навчання переказу визна-

чаються наступні основні завдання:

1. Навчання дітей самостійно відтворювати зміст добре відомих казок та оповідань, що складаються з трьох або п'яти речень.
2. Проведення переказу коротких творів під керівництвом логопеда, який надає логічні запитання та використовує ілюстрації.
3. Самостійний переказ художніх творів з використанням докладної схеми, яка ретельно передає зміст тексту та інші характерні особливості оповідання.
4. Переказ складних за будовою вибіркового переказів, коротких переказів та творчих переказів [6].

При виборі літературних творів для дітей важливо дотримуватися основних критеріїв, таких як:

- Твори, які зрозумілі та доступні дітям зі змістом, де є добре знайомі герої із сильно вираженими особливостями характеру та зрозумілими мотивами їх дій.
- Чіткість та зрозумілість композиції творів для переказу.
- Обсяг текстів, лексична доступність та граматики мають враховуватись залежно від вмінь та особливостей розвитку дітей.
- Твори повинні мати зразковий стиль написання, без складних граматичних частин та з багатим використанням прямої мови [2, с.14].

Під час переказу словник значно збагачується, оскільки діти намагаються підібрати найточніші слова для порівнянь та яскравого зображення образів. Це сприяє зниженню помилок у граматиці та вимові дітей, а також у кількості помилок у наголосах слів. Результатом такої роботи є зосередженість дітей та розвиток довольної уваги.

Важливо, що робота з навчання переказу художніх творів має значний

вплив на моральність дітей. Часто діти асоціюють свої поведінкові реакції з поведінкою героїв, змінюючи негативні риси на позитивні. Проведені нами методики переказу у експериментальній групі сприяли поступовому покращенню рівня навичок переказу. Починали ми з найпростіших текстів, а поступово переходили до більш складних, забезпечуючи зростання рівня зв'язного мовлення дітей у кінці дослідження. Подальші результати будуть представлені у розділі «Контрольний зріз результатів наукового дослідження» [5, с. 137].

Завершальним етапом роботи став контрольний експеримент, який передбачав виконання наступних завдань:

- Порівняти рівні сформованості зв'язного мовлення у старших дошкільників до та після формувального етапу експерименту.
- Визначити ефективність запропонованої системи роботи.

Експериментальний підхід на цьому етапі включав в себе ті самі методи, що і на початковому етапі дослідження.

За результатами контрольного етапу експерименту високого рівня, як і на констатувальному етапі експерименту визначено не було, проте збільшився рівень дошкільників, які знаходились на середньому рівні. Тепер цей показник мають 10 дітей (71%).

На низькому рівні залишилися 4-ро дітей – 29% (порівняно з 64% на попередньому етапі). Незважаючи на проведені зміни, ця група дошкільників не змогла самостійно скласти описову розповідь та постійно потребувала допомоги вихователя.

Ці результати вказують на те, що діти, які спочатку були на низькому

рівні, піднялися на середній. А отже, ефективність запропонованої системи роботи була визнана позитивною.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Аналіз результатів застосування методики розвитку зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку із мовленнєвими порушеннями засобами українського фольклору вказує на наступні важливі висновки:

- Ефективність методики: Результати свідчать про те, що методика, що базується на українському фольклорі, є ефективною для розвитку зв'язного мовлення у дітей з мовленнєвими порушеннями. Вона надає можливість дітям покращити свої комунікативні навички і збагатити словниковий запас через вивчення традиційних українських текстів.
- Підвищення лексичного рівня: Діти, які брали участь у методиці, показали покращення у своєму словниковому запасі. Вони були здатні використовувати більше слів і виразів у своїх усних висловлюваннях, що свідчить про позитивний вплив методики на розвиток лексичних навичок.
- Покращення навичок розповіді: Діти, які використовували український фольклор для розвитку зв'язного мовлення, також покращили свої навички розповіді. Вони змогли краще структурувати свої висловлювання, розповідати про події послідовно та логічно.
- Емоційний аспект: Використання українського фольклору дозволило дітям виразити свої емоції через мовлення. Вони вчилися використовувати слова та вирази, які передають їхні почуття, що є важливим аспектом комунікативного розвитку.

- Розвиток уяви: Вивчення українського фольклору допомагало дітям розгортати свою уяву та творчість. Вони стали здатнішими до творчого відтворення і розширення фольклорних сюжетів у своїх розповідях.

Загалом, застосування методики розвитку зв'язного мовлення через український фольклор дозволило покращити комунікативні навички та мовленнєвий розвиток дітей старшого дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барвінська Л.В. Уроки українського читання // Початкова школа. 1990. – №11. – С. 39-40.
2. Богачук. Ю. Проблема використання художньої літератури в спеціальних дошкільних закладах // Науково-методичний журнал «Логопедія». 2016. № 9. С. 11-15.
3. Богуш А, Гавриш Н., Котик Т. Методика оцінювання мови та комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку. К.: Видавничий Дім «Слово», 2006. 304с.
4. Вороніна Т. Фольклор для наймолодших: Заняття вихователя і логопеда / Упоряд. Т.Вороніна. К.: Вид.дім «Шкіл. світ»: Вид. Л. Галіцина, 2005. 128 с.
5. Кудярьська Т. Усна народна творчість як засіб розвитку мовлення дошкільників із мовленнєвими порушеннями. К, 2017. С. 136-139.
6. Стельмахович М. Українська народна педагогіка. К.: ІЗМН, 1997. 232 с.

УДК 376.3.016:028.6]-056.264

Катерина ЗЕЛІНСЬКА-ЛЮБЧЕНКО

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри логопедії
СумДПУ імені А. С. Макаренка

Наталія ТУТУК

здобувачка освіти ОС Магістр
спеціальності
«Спеціальна освіта. Логопедія»

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАТРИМКОЮ МОВЛЕННЕВОГО РОЗВИТКУ ЗАСОБАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ

У статті розглядаються висвітлено методику розвитку мовлення дітей молодшого дошкільного віку із затримкою мовленнєвого розвитку засобами арт-терапії. Запропоновані арт-терапевтичні ігри та вправи для формування мовлення в дітей молодшого дошкільного віку.

Ключові слова: формування мовлення, діти молодшого дошкільного віку, затримка мовленнєвого розвитку, засоби арт-терапії.

The article examines and highlights the method of speech development of children of younger preschool age with delayed speech development by means of art therapy. Suggested art therapy games and exercises for the formation of speech in children of younger preschool age.

Keywords: formation of speech, children of younger preschool age, delayed speech development, means of art therapy.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день проблема затримки мовленнєвого розвитку в Україні є надзвичайно актуальною. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, затримка мовленнєвого розвитку зустрічається у 5-10% дітей дошкільного віку. Це порушення може